

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen – Mot en integrerad strategisk plan för energiteknik: Att påskynda omvandlingen av det europeiska energisystemet [ej officiell svensk titel]

[C(2015) 6317 final]

(2016/C 133/06)

Föredragande: Mihai MANOLIU

Den 15 juli 2015 beslutade Europeiska kommissionen att i enlighet med artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Meddelande från kommissionen – Mot en integrerad strategisk plan för energiteknik: Att påskynda omvandlingen av det europeiska energisystemet [ej officiell svensk titel]

[C(2015) 6317 final].

Facksektionen för transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 2 februari 2016.

Vid sin 514:e plenarsession den 17–18 februari 2016 (sammanträdet den 17 februari 2016) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 172 röster för, 6 röster emot och 9 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK bekräftar sitt starka engagemang för en energiunion (med solidaritetsklausulen, energitransitering som ”femte frihet”, energieffektivitet som prioritering och övergång till ett hållbart samhälle som är så koloxidsnålt som möjligt) och en europeisk dialog om energifrågan, och stöder ett så effektivt genomförande som möjligt av den strategiska planen för energiteknik (SET).

1.2 Detta mål kan uppnås med ett konsekvent och gemensamt tillvägagångssätt, samarbete mellan berörda aktörer i energipolitiken, samordning av program för forskning och innovation inom energiområdet samt genom stöd till en så snabb marknadsintroduktion som möjligt av hållbar och miljövänlig energiteknik.

1.3 EESK framhåller att den viktigaste uppgiften är den tekniska och vetenskapliga utvecklingen av teknik och innovation, samt främjandet av faktorer som uppmuntrar nya idéer och koncept t.ex. inom ramen för **den strategiska EU-planen för energiteknik (SET-planen), som är nödvändig för att påskynda omvandlingen av det europeiska energisystemet.**

1.4 Dessa koncept måste åtföljas av ett uppdrag som diskuterats med berörda aktörer, en deltagandestruktur kopplad till en integrerad färdplan, åtföljd av en handlingsplan för investeringar där nationella, regionala och privata medel samt EU-medel används på ett lämpligt sätt, genom den europeiska alliansen för energiforskning (EERA) och de europeiska näringslivsinitiativen, för att uppnå målen.

1.5 EESK är av den uppfattningen att en påskyndad omvandling av EU:s energisystem de kommande åren är viktig för att EU ska kunna bekämpa klimatförändringarna, öka unionens ekonomiska konkurrens- och attraktionskraft, samt för att garantera konsumenterna (stora såväl som små) en säker energiförsörjning till skäligena kostnader, fastställda på ett transparent sätt.

1.6 EESK anser att energipolitiken måste grundas på utveckling av viktiga sektorer som identifierats genom dialog och samarbete i fråga om forskning och innovation samt utbildning av personal för att kunna använda den nya tekniken.

1.7 EESK anser att energiproblemet måste lösas på ett koordinerat och övergripande sätt för att kunna uppfylla européernas förväntningar. Detta bör ske genom ett samarbete mellan stater och genom en fungerande inre energimarknad. Det är nödvändigt med massiva investeringar, både inom teknikforskning och inom infrastruktur. Investeringarna behöver en genomförbar och förutsägbar politisk ram som bestäms av en korrekt analys av prioriteringar för utvecklingen, tillgängliga och rimliga finansieringsmöjligheter, EU-industrins konkurrenskraft och inte minst medborgarnas önskemål.

1.8 SET-planen måste vara konkret och förankrad i EU:s verklighet. Om den nya energitekniken medför höjda energipriser för slutanvändarna, om politiska beslut resulterar i högre energipriser, anser EESK att medborgarna har rätt att förvänta sig att man försöker åtgärda detta problem. Konsumenternas delaktighet måste vara konkret och stabil och energifattigdom måste också bekämpas genom socialpolitiska åtgärder samt genom utbildning och yrkesutbildning.

1.9 De europeiska erfarenheterna har visat att om man försöker införa teknik som syftar till energiproduktion med låga koldioxidutsläpp utan att ta hänsyn till vare sig kostnader eller teknikens mognadsgrad kommer detta inte att ge några övertygande resultat, utan tvärtom bidra till risken att den inre energimarknaden kollapsar.

1.10 EESK anser att tekniken för energiproduktion från förnybara energikällor kan erbjuda viktiga möjligheter, lösningar som måste stödjas med demonstrationsprojekt och genom att framgångsrika lösningar synliggörs och sprids. Även annan teknik med låga koldioxidutsläpp måste tas i beaktande: ren teknik för förbränning av kol, energilagring (inklusive lagring av el), anpassning av förbrukningen till efterfrågan, användning av kol och väte, kraftvärme och luftkonditionering i städer, fissions- och fusionskraft.

1.11 EESK efterlyser än en gång en offentlig dialog i hela Europa om energifrågan – en europeisk energidialog – så att allmänheten och det civila samhället som helhet kan ta eget ansvar för energiomställningen samt kostnaderna för de olika tekniker och politiska alternativ som fastställts på grundval av den forskning som genomförts. Dialogen bör föras på alla förvaltningsnivåer. Under de tio senaste åren har man på EU-nivå lagt allt större vikt vid EU:s mål att minska växthusgasutsläppen, samtidigt som genomförandet av politiken på detta område faller under medlemsstaternas behörighet. Denna situation har lett till att det saknas en samordning av de olika nationella strategierna.

1.12 EESK anser att man måste fortsätta integrationen av den inre marknaden genom att ta fram en EU-strategi för energiförsörjningen i syfte att skapa en verklig solidaritet. Som ett steg på vägen bör man främja den regionala nivån, som är nödvändig för att stärka samarbetet på detta område och som bör vara flexibel och kapabel att lyfta fram nyskapande lösningar för att optimera elproduktionen från förnybara energikällor som samordnas i realtid.

1.13 EESK anser att åtgärder måste vidtas för att integrera olika energiproduktionsmetoder (bland annat sådana som tagits fram genom teknisk forskning) inom ramen för energimarknaden, t.ex. avseende nätanslutning, nätbalansering och nätbelastning.

1.14 EESK anser att det är brådskande med ytterligare investeringar och forsknings- och utvecklingsverksamhet när det gäller lagring, samt att det krävs en bättre europeisk synergi på området, för att minska kostnaderna för energiomställningen, säkerställa försörjningstrygghet (sammankopplingen av transeuropeiska energinät) och för att EU:s ekonomi ska bli mer konkurrenskraftig.

1.15 EESK påminner därför om vikten av gas i energimixen för en trygg energiförsörjning för medborgarna. EESK uppmanar medlemsstaterna till en bättre lagring för att få en gemensam tillgång till energireserver. Den stora potential som en förbättrad energieffektivitet innebär båda vad gäller byggnader och transporter måste också utnyttjas.

1.16 EESK anser att en förstärkt finansiering av forskning och innovation kan leda till ökad ekonomisk tillväxt och skapa nya arbetstillfällen inom EU. En ny energistyrning (som baseras på nationella planer) kan säkerställa en enhetlig energimarknad, där den europeiska dialogen är helt avgörande.

1.17 EESK anser att SET-planens mervärde ligger i en bättre samordning och en ny europeisk energistyrning. I planen måste man undvika det tidigare dubbelarbetet, och den bör baseras på verkliga och transparenta data. Planen kommer att bidra till att stärka EU:s grundvalar, dvs. gemenskapsmetoden, den europeiska demokratin i praktiken, konkurrens, samarbete och solidaritet, liksom EU:s roll i den globala styrningen.

1.18 EESK framhåller SET-planens effekter för medborgarna, framför allt i fråga om sysselsättning och kraven på kvalifikationer. I detta sammanhang bör man beakta frågan om upphovsrätt.

2. Bakgrund till yttrandet

2.1 Även om EU-medlemsstaternas energiresurser och energiinfrastruktur varierar från land till land är det gemensamma målet en utfasning av fossila bränslen inom energisektorn. I diskussionerna som rör energiomställningen bör man särskilt ta upp följande frågor: de nya aktörerna och de nya affärsmodellerna inom olje-, gas- och elsektorerna, dynamiken i det politiska landskapet och konsekvenserna för investeringar, reglering av energimarknaderna, den tekniska innovationens påverkan på energisystemen, utvecklingen av gamla och traditionella energireserver samt de problem och möjligheter som en ny styrningsmodell inom energisektorn medför.

2.2 Detta är en utmaning som man måste ta itu med omgående. EU genomgår just nu genomgripande omvandlingar på energiområdet, och den europeiska ekonomin och utsatta konsumenter står inför en ökande risk för otillförlitlig försörjning och höga energipriser.

2.3 EESK har för avsikt att stödja en gemensam europeisk energipolitik som kan garantera försörjningstrygghet, upprätthålla en ledande roll i den tekniska utvecklingen för marknadsintegration av energi från förnybara källor och ge de garantier som krävs vad gäller energieffektivitet, minskad förbrukning, utveckling av infrastruktur, korrekt konverterade kostnader i slutkonsumentens pris och, inte minst, hålla de allmänna kostnaderna för energimixen i fråga nere samt frigöra finansiella resurser, såväl privata som offentliga, för att täcka dessa kostnader.

2.4 EESK anser att dessa finansiella resurser kan komma från EIB, programmet för transeuropeiska energinät, den ekonomiska återhämtningsplanen för Europa, den europeiska 2020-fonden för energi, klimatförändringar och infrastruktur (Margueritefonden) samt instrumentet för stöd inför anslutningen, det europeiska grannskaps- och partnerskapsinstrumentet och ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling.

2.5 SET-planen utgör ett grundläggande och ambitiöst instrument för att skapa energitrygghet. Detta mål kan uppnås genom en bred diskussion bland EU-medborgarna, där EESK kan spela en pådrivande roll. EESK anser att medborgarnas deltagande är avgörande när det gäller att lösa problemen i samband med energiomställningen (se kommitténs förslag om ett EU-sparkonto för energi) och att detta deltagande mer konkret skulle kunna organiseras i form av ett forum för det europeiska (organiserade) civila samhället, i syfte att främja en europeisk energidialog.

2.6 EESK menar att man i samband med frågor som rör energiomställningen även måste ta hänsyn till och bedöma konkurrenskraften, konsekvenserna för sysselsättningen samt den sociala tryggheten. Regionala marknader har potential att överbygga bristen på förtroende. Om det saknas förtroende och utbildning på området kommer det att bli omöjligt att genomföra konkreta energipolitiska strategier.

2.7 EESK anser att den finansiering av SET-planen som kommer från kommissionens och medlemsstaternas budgetar för forskning och utveckling är otillräcklig. Det är därför desto viktigare att utnyttja EU:s strukturfonder, Europeiska investeringsfonden och intäkterna från EU:s system för handel med utsläppsätter. Privata ekonomiska aktörers investeringspotential måste kanaliseras genom innovativa program och incitament. Ett framgångsrikt arbete kan bara åstadkommas genom att man experimenterar och genomför ett stort antal olika alternativ och innovativa ekonomiska och finansiella idéer.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK anser att energiunionens mål är en säkrare och mer hållbar energi till rimliga priser för slutkonsumenten. Den kommer att bana väg för ett fritt flöde av energi över gränserna och leda till en trygg energiförsörjning i alla medlemsstater för alla EU-medborgare.

3.2 För att nå SET-planens högt uppsatta mål anser EESK att EU måste hitta nya metoder för hur energin produceras, transporteras och levereras samt hur den distribueras till kunderna. Konsumenterna kommer att stå i centrum och bör ha tillgång till ett stort stöd och teknisk sakkunskap på denna mycket konkurrensutsatta marknad.

3.3 EESK anser att ny teknik och innovationer kommer att spela en betydande roll i omvandlingen av EU:s energisystem och i den transformation som kommer att präglade energivärdekedjan för att göra den mer flexibel på ett sätt som ger konsumenter en roll som aktörer ("prosumenter"), bland annat små producenter, med nya nätverk av producenter, operatörer och tillsynsmyndigheter för energin, som kan samverka på en komplex marknad. De små producenterna kan spela en roll i utvecklingen och införandet av ny energiteknik.

3.4 Nya idéer och ny teknik måste överföras från en sektor till en annan för att nå den kritiska massa som krävs för att på ett gemensamt sätt initiera forskning och innovation och på så sätt komma över de barriärer som finns mellan förfaranden och sektorer.

3.5 EESK anser att de allmänna tekniska framstegen i EU-medlemsstaterna utgör den grund som krävs för de nya affärsmodellerna och de innovativa system som ska säkerställa en rimlig ersättning för tjänsterna och ett väl fungerande energisystem. Informationsutbyte på ett transparent, säkert och användarvänligt sätt kommer att bidra till en bättre förståelse av konsumenternas beteende.

3.6 EESK anser att den ekonomiska stabiliteten är beroende av motståndskraftiga energisystem, i enlighet med vad som anges i SET-planen. Energisystemen måste klara av de mycket omfattande förändringar som beskrivs i SET-planen. Försörjningstrygghet och högkvalitativa tjänster till konsumenterna i medlemsstaterna måste stödjas av en utveckling av mer intelligenta och mer integrerade energinät inom EU.

3.7 EESK anser att optimeringen av värdekedjan bör leda till nya affärsmodeller (återanvändning, återvinning, återbearbetning). Det är viktigt att stödja marknadsspridning av effektiva metoder och tillvägagångssätt för forskning och innovation inom energisparteknik i syfte att förbättra integrationsprocessen och säkerställa systemets allmänna effektivitet.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK anser att målen för planen är väl definierade. Kommittén ställer sig bakom kommissionens vision om att se till att SET-planen kan hantera nya utmaningar genom en bättre inriktning, en mer integrerad strategi och en ny förvaltning och styrning. De ändringar som föreslås för att nå dessa mål bör vara väl genomtänkta och realistiska.

4.2 EESK understryker att SET-planen bör stärkas för att bättre kunna möta de nya utmaningar som forskningen och innovationen står inför när det gäller de nya kraven på att frigöra ytterligare kapacitet och resurser inom hela EU. För att uppnå en maximal effektivitet och verkan av SET-planen håller EESK med om att det är nödvändigt att

- öka medlemsstaternas och den privata sektorns finansiella åtaganden,
- utvidga berörda parter medverkan i hela forsknings- och innovationskedjan.

4.3 EESK anser att det finns ett legitimt intresse av att genomföra de tio åtgärder som huvudsakligen fastställts utifrån de berörda aktörerna för genomförandet och som syftar till att påskynda omställningen av energisystemet, skapa fler arbetstillfällen och främja tillväxten.

4.4 Kommittén anser att EU måste göra mer för att marknadsföra ny högpresterande och hållbar energiteknik med låga kostnader och begränsade koldioxidutsläpp, efter en transparent analys av denna energitekniks miljöpåverkan.

4.5 EESK anser att forsknings- och utvecklingsverksamheten inom SET-planen bör inriktas på följande specifika frågor, som utgör grundpelarna i den europeiska energipolitiken:

- Konkurrenskraft: infrastruktur och energinät, inre marknaden och konkurrenskraft, forskning och innovation inom energisektorn.
- Trygg energiförsörjning: extern energipolitik, olja, gas.
- Klimat: energieffektivitet, förnybar energi, avskiljning och lagring av koldioxid (CCS), EU:s utsläppshandelssystem.

4.6 Enligt EESK kan den alltmer utbredda användningen av teknik för att producera energi från intermittenta förnybara energikällor medföra en betydande kostnadsökning som, om den läggs på konsumenterna, skulle leda till en kraftig prishöjning under de närmaste åren, innan man uppnår en industriell fas när det gäller produktionen av installationer. Man bör även notera att internaliseringen av externa kostnader och avskaffandet av subventioner för energiproduktion från fossila bränslen oundvikligen kommer att leda till allt större kostnadsökningar på lång sikt.

4.7 När det gäller industrins konkurrenskraft, energitekniker och innovationspolitik anser EESK att man snabbt måste uppnå resultat som leder till minskade kostnader genom att påskynda införandet av hållbar teknik på marknaden. Om så inte sker kommer det att få direkta konsekvenser för privata investeringar och nationella budgetar och leda till en konjunkturedgång.

4.8 För att säkerställa en balans mellan utbud, omvandling, transport och slutanvändning av energi krävs det att systemet optimeras och att den nya teknik som definieras i SET-planen utvecklas, vilket ska säkerställa en effektiv samverkan mellan olika aktörer och komponenter med en helhetssyn och potentiella synergieffekter mellan energinät (el, olja, gas, värme och rörlighet), i syfte att förverkliga den inre energimarknaden.

4.9 För att se till att systemet är flexibelt krävs ett brett utbud av andra energilagringssystem, som är anpassade till de olika energiformerna. På detta område finns det potential för ny utveckling. Utvecklingen av lagring kommer att vara avgörande för att uppnå ett balanserat energisystem som ger möjlighet att aktivt hantera förnybara energikällor, öka deras andel och minska restriktionerna samt minimera och balansera investeringarna i infrastruktur genom att främja energisystemets flexibilitet.

4.10 Innovativa förvaltningsverktyg kommer tillsammans med ny (fast och mobil) utrustning för att lagra el hos slutanvändarna att erbjuda fler möjligheter att optimera förbrukningen och samtidigt ge lägre priser på en mer flexibel energimarknad. Väte kan erbjuda en mycket flexibel lagringslösning som kan ligga till grund för decentraliserad elproduktion och kompensera för variationerna i den förnybara energiförsörjningen.

4.11 Målet för forskning och innovation bör vara att modellera, mäta och kontrollera funktionen och underhållet av decentraliserade värme- och kylanläggningar med låga utsläpp av växthusgaser genom att påskynda införandet av nya energiprodukter och effektiva energisystem på marknaden och genom att optimera de tre pelarna för en effektiv energianvändning, nämligen mätning och optimering av energiförbrukningen samt en effektiv drift som leder till ett hållbart resultat.

4.12 Städerna kommer att få en allt viktigare roll i utfasningen av fossila bränslen i ekonomin med tanke på att urbaniseringen i EU fortsätter att öka. För att utveckla en övergripande strategi för de gemensamma utmaningarna och öka hållbarheten är det nödvändigt att uppmuntra olika intressenter på lokal nivå, och få lokala myndigheter, näringsliv och medborgare att samverka.

4.13 EESK anser att återvinningen av litiumjonbatterier i huvudsak är en ekonomisk utmaning. Dessa processer har utvecklats på ett sätt som tillåter återvinning i ett slutet kretslopp, men måste anpassas för återvinning av batterier från elfordon.

4.14 Den europeiska batteriindustrin måste anpassa sig till återvinningsindustrin och ta till sig den betydande utveckling som sker på marknaden för elektromobilitet (eldrivna fordon) och tillväxten på marknaden för bärbar utrustning. Denna sektor bygger på EU:s avsikt att införa den europeiska batteritekniken.

4.15 För att bättre kunna trygga EU:s energiförsörjning krävs det en hållbar energimix (avancerade biobränslen, väte och alternativa flytande och gasformiga bränslen, inklusive flytande naturgas).

4.16 EESK framhåller att de världsledande företagen när det gäller utveckling av koldioxidsnål teknik, bland annat kärnklyvning, finns i EU. EU:s energiförsörjning måste vara konkurrenskraftig, och investeringar i forskning och innovation bör omfatta hela den teknologiska försörjningskedjan, från material till tillverkning.

4.17 Trots uppsvinget för förnybar energi används fossila bränslen (kol) fortfarande i stor skala i hela världen för att producera el. EU använder fortfarande stenkol för att producera elektricitet, trots att detta är en ineffektiv energikälla. Detta kommer att kräva ny teknik för att utnyttja kolet mer effektivt.

4.18 EESK konstaterar att EU är delat i frågan om kärnenergin. Unionens politik på detta område är långt från samordnad. De nya avancerade reaktorer som är under uppbyggnad kan leda till att en renässans för kärnkraften blir en realitet, trots en viss tvekan. Tiden kommer att utvisa om EU kan tillåta sig att minska andelen kärnenergi i energimixen, men för tillfället fortsätter unionen på den inslagna vägen. Återkoppling om de äldsta kraftverkens drifts- och anpassningskostnader skulle vara välkommen inför framtida politiska beslut om kärnkraften.

Bryssel den 17 februari 2016.

Georges DASSIS
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
